

Kritik mot Göteborgs djurförsöksetiska nämnd med anledning av handläggningen av en ansökan om etiskt godkännande av djurförsök

---

Beslutet i korthet: Kritik mot en djurförsöksetisk nämnd för att den på eget initiativ har ändrat i en ansökan i syfte att undvika att beakta vissa uppgifter som lämnats där.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 5 december 2011, framförde AA klagomål mot Göteborgs djurförsöksetiska nämnd med anledning av handläggningen av en ansökan om etiskt godkännande av djurförsök. Han uppgav bl.a. följande. Vid nämndens möte den 16 november 2011 handlades ett ärende gällande studier av läkemedelskandidater. Den sökande var BB på Astra-Zeneca R & D Mölndal (Astra Zeneca). Då nämnden denna gång hade till övervägande del ansökningar från Astra Zeneca handlades de övriga ärendena först, varpå Astra Zenecas forskarrepresentanter lämnade mötet. Närvarande vid mötet var även CC från Astra Zeneca. CC ansågs inte behöva lämna mötet. Under ärende dnr 271-2011 uppstod kontrovers med anledning av hur den sökande hade motiverat att försöksdjuren (kaniner) inte skulle tillåtas rastning. Det angivna skälet för utebliven rastning var resursbrist. Där intog CC en svarsroll som DD, Djurens rätt, tyckte var problematisk ur jävssynpunkt. Detta nämnde han till ordföranden. CC tilläts sitta kvar och kom kontinuerligt med argument till skydd för den sökande och bolagets intressen. Flera ledamöter bad att ärendet skulle bordläggas med avseende på jäv samt ogrundade och för nämnden nya argument som lämnades av CC på mötet. Vid röstning föll förslaget och ansökan godkändes därpå med ändringar i ansökan. I normalfall kan nämnden ändra ansökan genom att godkänna ansökan med villkor eller göra kompletteringar i beredningsfasen. Nu ströks helt enkelt den sökandes motivering till att inte tillåta rastning.

Utredning

Ärendet remitterades till Göteborgs djurförsöksetiska nämnd som anmodades att inkomma med en redogörelse för handläggningen och nämndens bedömning av denna. Göteborgs djurförsöksetiska nämnd inkom, genom vice ordföranden tillika ordföranden för nämndens avdelning 2 EE, med ett yttrande av vilket framgick följande.

Aktuella bestämmelser

För att få använda, föda upp, förvara eller tillhandahålla försöksdjur fordras enligt 19 a § djurskyddslagen (1988:534) tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I 20 § första stycket 1 samma lag anges att vid verksamhet som avses i 19 a § ska det finnas föreståndare som ansvarar för verksamheten och som har godkänts av den myndighet som regeringen bestämmer.

Av 13 § i Jordbruksverkets föreskrifter SJVFS 2008:70 framgår bl.a. att sådan ansvarig föreståndare som avses i 20 § första stycket 1 djurskyddslagen får närvara vid nämndens sammanträden och har rätt att yttra sig.

Enligt 11 § första stycket förvaltningslagen (1986:223) är den som ska handlägga ett ärende jävig om någon av de där angivna jävsgrunderna föreligger. Av 12 § samma lag framgår att den som är jävig inte får handlägga ärendet.

Bakgrund

CC, Astra Zeneca R & D Mölndal (Astra Zeneca), kontaktade nämnden under hösten 2011 och uttryckte önskemål om att få närvara vid sammanträden med nämndens båda avdelningar. Nämndens ordförande, med instämmande av nämndens vice ordförande, gjorde då bedömningen att det, med beaktande av vad som anges i 13 § SJVFS 2008:70, inte fanns några hinder för CC:s närvaro när ansökningar från forskare hos Astra Zeneca behandlas. Detta under förutsättning att rätten att yttra sig begränsas till att lämna upplysningar om sakförhållanden. För det fall föreståndaren skulle ges möjlighet att argumentera för ett godkännande av en ansökan från det "egna" företaget gjordes bedömningen att någon form av jävssituation uppkommer även om föreståndaren inte har rösträtt. Detta ställningstagande grundades på att hela hanteringen av en ansökan vid nämndens sammanträde är att se som en överläggning inför beslut i ärendet. De gjorda bedömningarna i jävsfrågan har senare stämts av med Jordbruksverket, som haft samma uppfattning i frågan.

Upplysningsvis kan nämnas att CC närvarade under hela det aktuella sammanträdet den 16 november 2011 med nämndens avdelning 2. Hon närvarade även vid flera andra sammanträden under hösten 2011 med nämndens båda avdelningar. Det kan tilläggas att CC, som angetts i anmälan till Justitieombudsmannen, inte formellt adjungerats att närvara vid sammanträdena.

Handläggningen av den aktuella ansökan

Ansökan från BB, Astra Zeneca, i ärende 271-2011 gällde studier av åderförkalkning och kranskärlsfunktion i kanin med och utan läkemedelsbehandling. Ansökan var undertecknad av CC i egenskap av ansvarig föreståndare enligt 20 § djurskyddslagen. Ansökan behandlades i beredningsgrupp, som föreslog att nämnden skulle godkänna ansökan.

Under punkten 7. i ansökan (Vård och förvaring) angavs bl.a. följande: "Rastning av kaniner på golv är idag problematiskt för oss. Detta beror på att golven är hala, vi har fullt i alla rum i den enhet där kaniner hålls och att det är brist på personal som kan rasta kaniner."

Vid sammanträdet den 16 november 2011 gav dessa två meningar upphov till omfattande debatt, varvid bl.a. diskuterades i vilken omfattning kaniner har behov av rastning.

Från djurskyddsorganisationernas representanter framfördes uppfattningen att frågan om behovet av rastning av kaniner behövde utredas ytterligare och att ansökan därför skulle bordläggas för ytterligare beredning, ett förslag som för övrigt även ordföranden instämde i. Från annat håll gjordes dock invändningen att det inte fanns anledning att bordlägga ansökan och att nämnden skulle fatta beslut i ärendet. Vid omröstning röstade en majoritet för detta förslag och ansökan blev således inte bordlagd. Majoritetens beslut blev istället att godkänna ansökan med undantag av de

två angivna meningarna i ansökan, vilket konkret innebar att det under rubriken Kompletterande uppgifter till ansökan angavs att meningarna utgår.

Djurskyddsorganisationernas representanter gjorde även invändningen under sammanträdet att CC inte borde närvara på grund av jäv.

Nämndens bedömning

Som angetts ovan har nämndens ordförande, vice ordförande och senare även Jordbruksverket gjort bedömningen att det inte finns några hinder mot att CC, i egenskap av ansvarig föreståndare enligt 20 § första stycket 1. djurskyddslagen, närvarar när ansökningar från forskare hos Astra Zeneca behandlas vid nämndens sammanträden. Detta under förutsättning att rätten att yttra sig begränsas till att lämna upplysningar om sakförhållanden.

Anmälarer har anfört att CC vid behandlingen av ansökan kontinuerligt kom med argument till skydd för den sökande och bolagets intressen. Det är dock nämndens uppfattning att CC vid diskussionen inte gjorde annat än att lämna upplysningar om sakförhållanden som i huvudsak bekräftade försöksledarens uppgifter om Astra Zenecas svårigheter att rasta kaniner. Enligt nämndens mening har det därför inte varit fråga om en jävssituation och nämnden anser sig således inte ha förfarit felaktigt genom att låta CC närvara under behandlingen av ansökan. Det kan för övrigt anmärkas att den nu aktuella situationen inte är jämförbar med den fråga om jäv som behandlades i Justitieombudsmannens ärende med dnr 5192-2009. I det ärendet uttalade Justitieombudsmannen bl.a. att en nämndledamot på grund av jäv inte bör delta i handläggningen av en ansökan för vilken han står som ansvarig föreståndare. Som framgått ovan är CC inte ledamot eller suppleant i nämnden.

När nämnden fattar beslut i sak i ett ärende finns i huvudsak tre beslutsalternativ, vilka också framgår av Jordbruksverkets blankett Ansökan – etisk prövning av djurförsök. Ansökan kan godkännas i sin helhet, godkännas med villkor eller avslås. Kompletterande uppgifter till ansökan kan lämnas av försöksledaren under beredningen eller läggas till så sent som vid sammanträdet efter exempelvis telefonkontakt med försöksledaren. I det aktuella ärendet var det dock inte fråga om en kompletterande uppgift utan om två meningar i ansökan som nämndens majoritet ansåg stötande.

Nämnden anser att det kan ifrågasättas om det var lämpligt att godkänna ansökan med tillägget att de två meningarna utgår utan att detta tagits upp med försöksledaren vid beredningen av ansökan eller senare. Det kan dock möjligen diskuteras om åtgärden egentligen fyller någon funktion eftersom de i meningarna angivna förhållandena kvarstår. Nämnden vill avslutningsvis framhålla att åtgärden inte tillämpas av nämnden i andra ärenden.

AA yttrade sig över nämndens remissvar.

JO tog del av handlingarna i nämndens ärende med dnr 271-2011.

Bedömning

Innan användning av djur i djurförsök påbörjas ska användningen enligt 21 § djurskyddslagen (1988:534) godkännas från etisk synpunkt av en djurförsöksetisk nämnd. I varje nämnd ska det ingå en ordförande och en eller flera vice ordföranden samt lekmän, forskare och representanter för personal som har hand om försöksdjur (43 § djurskyddsförordningen [1988:539]). Närmare föreskrifter om nämndens organisation och om prövningen av ärenden meddelas av Jordbruksverket (47 § djurskyddsförordningen).

Enligt 20 § första stycket djurskyddslagen ska det i verksamhet som består i att använda, föda upp, förvara eller tillhandahålla försöksdjur, finnas bl.a. en av Jordbruksverket godkänd föreståndare som ansvarar för verksamheten. Enligt bestämmelsens andra stycke ska föreståndaren se till att verksamheten bedrivs enligt djurskyddslagen och enligt föreskrifter som meddelas med stöd av lagen. Av 13 § i Jordbruksverkets föreskrifter SJVFS 2008:70 framgår att sådan ansvarig föreståndare som avses i 20 § första stycket djurskyddslagen får närvara vid nämndens sammanträden och har rätt att yttra sig.

Av utredningen framgår att nämnden lät CC närvara och yttra sig vid det aktuella sammanträdet med stöd av den nyssnämnda bestämmelsen. Denna bedömning har jag inga synpunkter på.

Nämnden har bestritt uppgifterna i anmälan att CC vid sammanträdet tilläts argumentera för den sökande och Astra Zenecas intressen. Enligt remissvaret ska CC endast ha lämnat upplysningar om sakförhållanden. Jag kan konstatera att anmälaren och nämnden framfört motstridiga uppgifter om hur det aktuella sammanträdet genomfördes. Det framstår inte som meningsfullt att genom ytterligare utredning försöka bringa klarhet i hur det förhållit sig med detta. Underlaget i ärendet ger inte stöd för kritik i den här delen.

I den aktuella ansökan fanns två meningar med följande lydelse. ”Rastning av kaniner på golv är idag problematiskt för oss. Detta beror på att golven är hala, vi har fullt i alla rum i den enhet där kaniner hålls och att det är brist på personal som kan rasta kaniner”. Enligt nämndens yttrande föranledde detta en diskussion om kaniners behov av rastning. Under diskussionen framfördes uppfattningen att ärendet borde bordläggas för ytterligare utredning angående behovet av rastning. Nämndens majoritet ansåg dock att ärendet var klart för beslut och ansökan godkändes, enligt remissvaret ”med undantag av de två angivna meningarna”. Under rubriken Kompletterande uppgifter till ansökan gjordes en odaterad och osignerad anteckning om att de aktuella meningarna om rastning av kaninerna utgick. Skälet för denna åtgärd var enligt remissvaret att nämndens majoritet ansåg att meningarna var stötande. Anteckningen föregicks inte av kontakt med försöksledaren, sökanden.

Den ansökan som getts in till nämnden förutsatte att rastning inte skulle förekomma. Som nämnden angett finns det i huvudsak tre möjligheter när nämnden prövar en ansökan: godkännande, godkännande med villkor eller avslag. Nämndens majoritet ville emellertid kunna godkänna ansökan utan att behöva beakta uppgifter däri vilka uppfattades som stötande. Genom att stryka meningarna gjorde nämnden det lätt för sig. Nämnden undvek därmed att pröva (det underförstådda) yrkandet att godta att någon rastning inte skulle ske. Det ankommer givetvis inte på nämnden att på eget initiativ stryka meningar i ansökan. Nämnden skulle i stället ha prövat ansökan i sin helhet, dvs. inklusive sökandens uppgifter om rastning. Ett godkännande hade naturligtvis kunnat villkoras med föreskrifter beträffande rastning. Det inträffade är ägnat att ge intryck av att ärendet

inte handlagts på ett sakligt och opartiskt sätt. Nämnden förtjänar kritik för handläggningen.

Ärendet avslutas.